

Luontoviisaat kunnat -esiselvitys

Luontoviisaat kunnat -esiselvitys

Vaihtoehtoiset toimintamallit Luontoviisaat kunnat -toiminnan käynnistämiseksi

Riku Lumiaro (SYKE), Annika Uddström (SYKE), Hanna Eskelinen (SYKE), Jukka-Pekka Jäppinen (SYKE), Miira Riipinen (Kuntaliitto) & Pasi Kallio (Kuntaliitto)

Sisällysluettelo

1. Taustaa	2
2. Esiselvityksen toteutus	3
2.1. Kysely	3
2.2. Työpajat	3
3. Tulokset	4
4. Johtopäätökset	6
5. Vaihtoehto 0.	8
6. Vaihtoehto 1. Luontokuntien verkosto	8
7. Vaihtoehto 2. Luontoviisaiden kuntien verkosto	9

Liitteet

Liite 1. Mahdollisen jatkohankkeen rahoitussuunnitelma (vaihtoehdot 1 ja 2)

Liite 2. Kyselyn A yhteenveto ja B esitys

Liite 3. Työpajojen yhteenveto

Liite 4. Esiselvitykseen osallistuneet kunnat ja niiden taustatiedot

1. Taustaa

Luonnon monimuotoisuuden merkitys ja sen turvaamisen tarve on tunnistettu yhä laajemmin. Äskettäin julkistetun kansainvälisen arvion mukaan luonnon monimuotoisuuden kato on tällä hetkellä poikkeuksellisen nopeaa. Maailmanlaajuisesti joka kahdeksas arvioitu laji on uhanalainen. Lähiluonnon merkityksestä ja sen terveys- ja hyvinvointivaikutuksista on saatu viime vuosina vahvoja näyttöjä. Luontoympäristön hoidolla voidaan vaikuttaa myös hiilen sitoutumiseen tai vapautumiseen ilmakehään. Luonnon monimuotoisuus ja toimivat ekosysteemit palveluineen ovat elintärkeitä ihmisten ja yhteiskunnan hyvinvoinnin kannalta. Luonnon monimuotoisuuden kato on globaali megatrendi, joka näkyy eri tavoin myös Suomessa.

Ratkaisut luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ovat usein paikallisia. Kunnat tekevät lukuisia toimenpiteitä monimuotoisuuden turvaamiseksi ja lisäämiseksi mm. toteuttamalla suojeluhankkeita, kunnostamalla vesistöjä, perustamalla kaupunkipuistoja, uudistamalla metsien ja viheralueiden hoitokäytäntöjä, hyödyntämällä luontopohjaisia ratkaisuja kaupunkirakenteessa, tekemällä erilaisia kokeiluita ja luontokartoituksia sekä ottamalla luontoasiat huomioon maankäytön suunnittelussaan. Kunnilla on myös tärkeä rooli luontotietoisuuden lisääjänä. Joissakin kunnissa luonnon tilan seuranta on jo hyödynnetty myös koulujen opetuksessa. Opetushallituksen tukemassa [Ihan pihalla](#) -hankkeessa on todettu, että ympäristön havainnointi voidaan liittää ilmiöpohjaiseen opetukseen useissa oppiaineissa.

Luonnon monimuotoisuutta vahvistavat toimet tuovat mukanaan myös erilaisia hyötyjä, jotka voivat näkyä kuntatasolla esimerkiksi elinkeinotoiminnan, kuten luontomatkailun, edellytysten paranemisenä tai kunnan vetovoiman ja elinvoimaisuuden lisääntymisenä. Suomi on valittu maailman vetovoimaisimmaksi luontomatkailukohteeksi ja luonto on vuoden 2016 [asukasbarometrin](#) mukaan kaupunkien asuinalueiden toiseksi tärkein viihtyvyystekijä heti sijainnin ja liikenneyhteyksien jälkeen.

Kuntien välillä on kuitenkin eroja niin toimintaolosuhteiden, tavoitteiden kuin voimavarojenkin osalta. Kuntien toimintamahdollisuuksiin luontotyössä vaikuttavat mm. kunnan maantieteellinen sijainti, luonnonympäristö, yhdyskuntarakenne, elinkeinorakenne, taloudelliset ja tiedolliset voimavarat jne. Kunnat eroavat toisistaan siinä, miten aktiivisesti kunnissa on jo tehty monimuotoisuutta vahvistavia toimia.

Esiselvityksen tavoitteena on ollut kehittää yhdessä kiinnostuneiden kuntien kanssa toimintamalli verkostomaiselle toiminnalle, joka tukisi monipuolisella tavalla erilaisia kuntia niiden toimissa luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi ja luonnon kestävässä käytössä. Esiselvityksen pohjalta mahdollisesti perustettava verkosto tai käynnistettävä toiminta tähtää kuntien yhteistyöhön näissä aiheissa. Tavoitteena on ollut kehittää yhdessä kuntien kanssa toimintamalli, joka olisi erilaisten kuntien kannalta kiinnostava ja hyödyllinen, ja loisi siten edellytykset hankkeen onnistumiselle.

Tavoitteena on ollut kehittää toimintamalli, jota toteuttamalla Suomeen muodostuu kuntien verkosto, joka tukee pitkäjänteisesti sekä paikallisten että alueellisten ratkaisujen kehittämistä ja toteuttamista. Verkoston toiminta tukee kuntatoimijoiden lisäksi asukkaiden, yhteisöjen ja elinkeinoelämän toimia. Verkoston tavoitteena on myös vahvistaa kuntien ja valtion ympäristöhallinnon ja tutkimuslaitosten yhteistyötä ja vuorovaikutusta, vaihtaa sekä oppeja että tietoa viimeisimmästä tutkimustiedosta, kuten monimuotoisuuden vahvistamisen tarjoamista taloudellisista tai ilmastollisista hyödyistä kunnille. Tavoitteena on myös tuoda näkyviin jo tehtyjä toimia ja niiden vaikutuksia ja oppeja sekä innostaa uusiin toimiin ja kannustaa kokemusten siirtämiseen.

2. Esiselvityksen toteutus

Esiselvityksessä on selvitetty kyselyn ja työpajojen avulla:

- Millaista tukea ja tietoa kunnat tarvitsevat vahvistaakseen luontonsa monimuotoisuutta ja sen kestäväää käyttöä?
- Mitä esiselvityksessä kuvatun verkoston tulee tarjota, jota muut jo olemassa olevat avoimet kuntaverkostot eivät tarjoa?

Esiselvityksessä oli mukana sekä pieniä että suuria kuntia eri puolilta Suomea. Esiselvitykseen osallistuneet kunnat taustatietoineen on esitetty Liitteessä 4.

2.1. Kysely

Esiselvitys aloitettiin toteuttamalla kunnille kysely niiden tilanteen kartoittamiseksi ja toiminnasta kiinnostuneiden kuntien löytämiseksi. Kyselyssä selvitettiin etenkin:

- Millaisia toimia kunnat ovat jo tehneet tai olisivat tulevaisuudessa kiinnostuneet tekemään monimuotoisuuden tukemiseksi ja vahvistamiseksi?
- Mihin toimiin kunnat erityisesti kaipaaisivat tukea ja tietoa sekä millaista tuen tulisi konkreettisesti olla?
- Mikä on innostanut ja voisi innostaa kuntia tukemaan ja vahvistamaan alueensa luonnon monimuotoisuutta?
- Millaista yhteistyötä kunnat toivoisivat verkostossa olevien kuntien ja muiden toimijoiden kesken?

Kysely lähetettiin Suomen Kuntaliiton ylläpitämän sähköpostilistan kautta kaikkien kuntien ympäristöjohtajille. Kyselyn vastaukset edustavat yhteensä 37 kunnan näkemyksiä, sillä osa vastaajista edusti useaa kuntaa.

Kyselyn tulosten yhteenveto on loppuraportin liitteenä (Liite 2 A ja B).

2.2. Työpajat

Luontoviisaat kunnat -alkukartoituskyselyn pohjalta järjestettiin kaksi samansisältöistä työpajaa 25.9.2019 ja 2.10.2019. Työpajat järjestettiin Suomen ympäristökeskuksen kokouskeskuksessa Helsingin Viikissä. Molempiin työpajoihin oli mahdollista osallistua myös etäyhteydellä.

Työpajoihin osallistui yhteensä 14 kuntien edustajaa. Osa toimi usean kunnan edustajana, joten edustettuina oli yhteensä 17 kuntaa. Kuntaedustajat olivat tyypillisimmin kunnan ympäristöviranhaltijoita. Osallistujien määrää oletettavasti rajoitti hankkeen kiireellinen aikataulu, jolloin tieto työpajoista saatiin kunnille lyhyellä varoitusajalla.

Alkukartoituskyselyn lisäksi työpajojen toteutuksessa hyödynnettiin myös olemassa olevista verkostoista kuten HINKU, Fisun ja Circwaste saatuja kokemuksia. Kuntaverkoston merkittävin hyöty on yhteistyö kuntien kuntalaisten, yritysten ja asiantuntijoiden kesken. Verkostoissa jaetaan parhaita käytäntöjä ja tietoa uusista mahdollisuuksista sekä kehitetään yhdessä uusia toimivampia toimintatapoja. Muutoksen aikaansaaminen onnistuu kunnilta nopeammin yhteistyössä kuin yksin.

Hyvien käytäntöjen jaon lisäksi verkostokunnat voivat myös oppia toisten epäonnistuneista kokeiluista. Kuntien lisäksi verkoston tukena voi toimia asiantuntijatukena tarjoava koordinaattori, joka tarjoaa ajantasaista tutkimustietoa kuntien työn tueksi. Tiedonjaon lisäksi yhteistyö voi näkyä kunnissa esimerkiksi yhteisten hankintojen ja hankkeiden kautta, joka voi tarjota lisäresurssia kuntien työn tueksi.

Positiivinen ja aktiivinen verkoston ilmapiiri kannustaa kaikki kuntia tavoittelemaan parastaan, ehkä jopa kilvoittelemaan keskenään positiivisessa sävyssä. Verkoston kautta kunnat saavat

positiivista näkyvyyttä omalle työlleen jäsenkuntien välillä, mutta myös aktiivisten viestintäkanavien kautta kansallisesti ja jopa kansainvälisesti.

Yhteenveto työpajoissa esiin nousseista asioista on loppuraportin liitteenä (Liite 3).

3. Tulokset

Kunnilla on kykyä ja halua tehdä monipuolisia ja tavoitteellisia luonnon monimuotoisuutta turvaavia toimia. Luonnon monimuotoisuuden edistäminen on nähty kunnissa tarpeelliseksi, koska erilaisia toimenpiteitä tehdään valtaosassa kunnista. Kyselyyn vastanneista kunnista 81 % oli kokenut jo tehdyistä luonnon monimuotoisuutta edistäväistä toimista hyötyjä kuntatasolla.

Kuntia on innostanut luonnon monimuotoisuuden tukemistoimiin etenkin monimuotoisen luonnon näkeminen kunnan vetovoimaisuustekijänä. Lisäksi tieto ja huoli luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä, rakkaus luontoon ja ympäristöön ovat toimineet ja toimivat vahvana innoittajana. Onnistuneet hankkeet ja niistä tiedottaminen kannustavat toimimaan. Myös hyvä julkinen palaute, imagosyyt, medianäkyvyys ja kunnan pitkä traditio monimuotoisuuden säilyttämistoimissa innostavat toimiin.

Kunnat kaipaavat verkostolta

Kuntien välillä on eroja niin toimintaolosuhteiden, tavoitteiden kuin voimavarojenkin osalta. Kunnat eroavat toisistaan myös siinä, miten aktiivisesti kunnissa on jo tehty monimuotoisuutta vahvistavia toimia.

Kunnat kaipaavat luonnon monimuotoisuutta tukeviin toimiin

- Lisää resursseja ja ohjauskeinoja, joko suorana rahallisena tukena tai tukena rahoituksen hakuun ja sopivien rahoituslähteiden löytämiseen.
- Opastusta luonnossa toteutettaviin toimenpiteisiin, luontotiedon kokoamiseen ja hyödyntämiseen sekä metsänhoitokäytännöistä ja luonnonsuojelutoimenpiteiden toteutuksesta kunnan mailla sekä viheralueiden hoitokäytäntöjen uudistaminen.
- Ideoita luontomatkailukohteiden markkinointiin ja ennen kaikkea miten viestiä luonnon monimuotoisuuden tärkeydestä kuntalaisille ja päättäjille.
- Tietoa ja kokemuksia luontopohjaisista ratkaisuksista, ekosysteemitilinpäidosta, maankäytöllisten ratkaisujen vaikutuksesta ja luonnon hyvinvointivaikutuksista.
- Kuntatasolle sopivia indikaattoreja luonnon monimuotoisuuden mittaamiseen.
- Viheryhteyksien jatkumista kunnasta toiseen. Esim. miten niitä pystytään säilyttämään ja kehittämään.
- Tietoa uhanalaisten lajien ja luontotyyppien esiintymisestä, suojelutarpeista sekä suojeluohjeita lajeja varten. Yhtenäisyyttä ja selkeyttä suojeluohjeisiin sekä viranomaisten kesken että valtakunnallisesti.
- Luonnonsuojelulainsäädännön kehittämistä kuntataso huomioiden.

Verkoston toivotaan helpottavan tiedonvaihtoa, tarjoavan koulutusta ja projektiesimerkkejä, mahdollistavan laajoja kuntien yhteisiä hankkeita ja auttavan luonnon monimuotoisuuden tärkeyden valtavirtaistamisessa sekä näkyvyyden saamisessa kuntien toimille.

Verkostolta toivottiin etenkin yhteisten tapaamisten, työpajojen ja seminaarien järjestämistä kunnille. Kuntien tulisi voida verkostoitua ja jakaa keskenään tietoa hyvistä käytännöistä sekä onnistuneista hankkeista ja niiden toteutustavoista. Yhteistyön toivottiin tuovan sekä ideoita että valmiita malleja. Yhteisiä hankkeita toivottiin syntyvän niin toiminnan ja käytäntöjen kehittämiseksi kuin käytännön toteutukseenkin.

Työpajoissa nousi esille kuntien huono taloudellinen tilanne. Monessa kunnassa oli joko käynnissä tai alkamassa YT-neuvottelut. Työpajoihin osallistuneiden kuntien oli hankala vastata verkoston rahoitukseen liittyviin kysymyksiin. Säästöjen keskellä on vaikea esittää uusia menoja, ja toisaalta kuntapäätäjiltä ei ole tiedusteltu halukuutta osallistua luontokuntaverkoston rahoitukseen. Kuntien todellisesta halukkuudesta osallistua maksulliseen luontoverkostotoimintaan ei ole varmuutta.

Esiselvitys on vahvistanut käsitystä kuntien mahdollisuuksista osallistua monimuotoisuuden turvaamiseen ja tätä tulisi pohtia myös osana lainsäädännön uudistamista kuten luonnonsuojelulain ja MRL:n uudistus pääministeri Rinteen hallitusohjelmassa.

Kasvavan kiinnostuksen kohteita kunnissa vaikuttaisivat olevan etenkin:

- Viheralueiden hoitokäytäntöjen uudistaminen,
- Kunnan luonnon hyvinvointivaikutusten näkökulmasta viestiminen,
- Metsien hoitokäytäntöjen uudistaminen,
- Luonnon monimuotoisuuden painottaminen maankäytön suunnittelussa,
- Kuntastrategiassa tai muussa strategisessa asiakirjassa sitoutuminen luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen,
- Luontopohjaiset ratkaisut kaupunkirakenteessa,
- Ekosysteemitilinpito,
- Luontomatkailun kehittäminen.

Ilmastonmuutokseen, kiertotalouteen ja muihin epäsuoriin ajureihin kunnat saavat tukea muista verkostoista, mutta luonnon monimuotoisuuteen liittyvien aiheiden parissa kuntien toimijat ovat sangen yksin. Esiselvityksen aikana nousi vahvasti esiin tarve toiminnan koordinaatiolle, informaatio-, resurssi- ja vertaistuelle. Verkostolta kunnat toivoivat tapaamisia, seminaareja, asiantuntija-apua, neuvontaa ja koulutuksia.

4. Johtopäätökset

Kunnat ovat kaivanneet yhteistyöverkosta luonnon monimuotoisuuteen liittyvien asioiden ympärille ja ne pitivät toiminnan käynnistämistä tärkeänä. Kunnat kaipaavat etenkin verkostoitumista toisten kuntien kanssa luonnon monimuotoisuusasioiden tiimoilta. Osa kunnista kaipasi verkostolta luonnon monimuotoisuuteen ja luonnonsuojeluun fokuoitumista, toiset pitivät tärkeänä, että verkosto tarjoaisi ratkaisuja myös virkistyskäytön haasteisiin. Kaikki työpajoihin osallistuneet olivat kiinnostuneet olemaan toiminnassa ja sen kehittämisessä tietyin edellytyksin mukana jatkossa.

Verkoston toiminnan tavoitteena tulee olla tietoisuuden lisääminen kuntien lumo-työstä sekä kuntien mahdollisuuksien tunnistaminen. Näin kunnissa oleva potentiaali saadaan tukemaan luonnon monimuotoisuustavoitteiden toimeenpanoa samalla kuntien elinvoimaa hyödyttäen. Keskeistä monimuotoisuustavoitteiden saavuttamisessa on luonnon monimuotoisuustyön valtavirtaistaminen ja luonnonsuojelun resurssien kohdentaminen myös suojelualueiden ulkopuolelle.

Kuntien edustajat olivat yksimielisiä

- Tarvitaan verkosto tiedonvaihtoa ja yhteistyötä varten ilman sitoumuksia,
- Tavoitteellisen toiminnan verkosto edistyneille kunnille, johon voi vähitellen tulla mukaan ja jotka ovat valmiita taloudellisesti panostamaan verkoston ylläpitoon.

Luontokuntatoimintaan tulisi päästä jollain lailla mukaan riippuen viranhaltijan kiinnostuksesta. Tietojen ja verkoston vertaistuen tulisi olla kaikkien kuntien käytettävissä. Työpajoihin osallistuneet korostivat, että kaikki kunnat eivät voi välttämättä sitoutua kaikkiin tavoitteisiin ja verkoston

rahoittamiseen, mutta olisi tärkeää, että ne voisivat kuitenkin olla tiedonvaihdossa ja toiminnassa mukana.

Tavoitteita asettava verkosto voisi kuitenkin motivoida kuntia ja päättäjiä ja sille voisi mahdollisesti löytyä rahoitusta. Kuntien edustajat olivat sitä mieltä, että tavoitteelliseen toimintaan sitoutuneita edelläkävijäkuntia tarvitaan. Edelläkävijöille voisi olla samanlaisia vaatimuksia, tavoitteita ja sitoumuksia kuin Hinkussa. Kuntien olisi kuitenkin voitava lähteä mukaan portaittain ja omien resurssiensa mukaisesti.

SYKE voisi toimia luontokuntaverkoston fasilitaattorina sekä osallistua toiminnan linjausten suunnitteluun. SYKE on kiinnostunut myös hyödyntämään verkostoa ja siitä saatavia kokemuksia luonnon monimuotoisuuden vahvistamiseen liittyvissä kokeiluissa ja tutkimushankkeissa sekä tuomaan verkoston käyttöön omien yhteistyökumppaneidensa osaamista.

Verkoston toiminnan ohjaamisesta vastaisivat ympäristöministeriö, Kuntaliitto ja SYKE. Osallistuvista kunnista voisi luoda luontokuntaneuvoston, jonka kautta kuntien kokemukset ja tarpeet sekä halukkuus vastata rahoituksesta saataisiin esille. SYKE organisaationa ei pysty sitoutumaan toiminnan rahoittamiseen muutoin kuin kokeilu- ja tutkimushankkeiden omarahoitusosuuksien kautta.

Aluksi toiminta voisi olla löyhempää, eikä vaatisi kunnalta merkittävää sitoutumista ja panostamista. Verkostossa kerättäisiin kokemuksia ja tietoa. Löyhässä verkostossa syntyvällä toiminnalla ja kertyvällä tiedolla toimintaa kehitettäisiin eteenpäin ja tavoitteellisemmaksi, luotaisiin kriteerit ja käynnistettäisiin tiiviimpi verkosto edelläkävijäkuntien kanssa ja selvitetäisiin kuntien maksuhalukkuutta.

Tämänkin jälkeen tulisi olla mahdollista olla mukana viranhaltijan kiinnostuksen pohjalta saamassa tietoa ja tekniikoita sekä ottamassa mallia hyvistä käytännöistä, ilman kunnan ylemmiltä tahoilta vaadittavaa sitoumusta. Kriteereissä ja tavoitteissa tulisi olla portaittaiset tasot, jotta kunnilla olisi mahdollisuus valita, missä määrin ne haluavat ja pystyvät olemaan mukana. Tiukat kriteerit niitä varten, joilla on mahdollisuus ja halua sitoutua niihin, löyhemmät kriteerit niille, jotka haluavat olla mukana ja kehittyä.

Tavoitteellisessa toiminnassa ja sen tavoitteiden ja kriteerien määrittelyssä ongelmaksi nousi luonnon monimuotoisuuden mittaamisen vaikeus kuntatasolla. Tällä hetkellä ei ole tiedossa kunnille sopivia indikaattoreita tai tietovarantoja, joilla vertailutietoa voitaisiin tuottaa. Ehdotettiin, että voitaisiin mitata toimia, koska toimien lopputulosta tai varsinaista luonnon monimuotoisuutta on vaikea mitata eikä siitä ole olemassa vertailutietoa kuntatasolla. Mukana olisivat toimet luonnonsuojelun hyväksi etenkin muuten kuin suoran luonnonsuojelun kautta.

Keskeisimmiksi tietokanaviksi ja muiksi toiminnan ylläpitotavoiksi kunnat toivoivat

- Verkkosivuja, joilta löytyisi tietoa ja mm. ratkaisu-/esimerkkikortteja hyvistä käytännöistä.
- Sähköpostia.
- Uutiskirjeitä, jotka tarjoaisivat tuoreimman tiedon siitä, mikä on verkostossa ja luonnon monimuotoisuuden suojelussa ajankohtaista.
- Yhteisiä kokoontumisia vuosittain tai puolivuositain verkostoitumista ja kokemustenvaihtoa varten.
- Temaattisia koulutuksia ja seminaareja.
- Tietoiskutyyppejä lyhyitä verkkoseminaareja, joita voisi olla suhteellisen usein.
- Matalan kynnyksen keskustelufoorumia, jossa voisi kysyä reaaliajassa ratkaisuja ja tukea muilta toiminnassa mukana olevilta toimijoilta ja viranhaltijoilta, jotka pohtivat ja ovat jo aiemmin pohtineet samoja kysymyksiä.

Verkoston/toiminnan käynnistämisestä saatavat ydinhyödyt

- Verkoston kautta kuntien viestintää ja toimintaa tukemalla luonnon monimuotoisuutta saadaan valtavirtaistettua.

- Kunnille hanke tuottaa konkreettisia hyötyjä luontoviisaan toiminnan muodossa, jolloin kunta pystyy sekä säilyttämään että jopa edistämään luonnon monimuotoisuutta.
- Luontoviisaaksi kunnaksi profiloituminen lisää kunnan näkyvyyttä, kiinnostavuutta ja jopa taloudellista toimintaa kunnassa.
- Toiminnan näkyväksi tuominen lisää kuntalaisten ylpeyttä elinympäristöstään ja sen hyväksi tehdystä työstä. Lähiluonto tutkitusti edistää ihmisten hyvinvointia ja viihtyvyyttä.
- Verkosto tarjoaa kunnille mahdollisuuden hyvien käytäntöjen, mallien ja ideoiden vaihtamiseen ja monistamiseen.
- Verkostoituminen ja muiden kuntien edustajiin tutustuminen madaltaa kynnystä yhteisten projektien suunnitteluun ja toteutukseen sekä neuvojen kysymiseen.
- Viimeisimmän tutkimustiedon tuominen kuntien työn tueksi helpottuu.
- Verkosto tarjoaa kunnille tietoa avoimista rahoitushauista ja yhteistyömahdollisuuksista.
- Yhteistyö lisääntyy alueellisesti sekä eri toimijakenttien välillä.
- Vuoropuhelun edistäminen yritysten ja muiden toimijoiden kanssa.
- Verkosto voi innostaa myös kuntapäätäjiä toimintaan, jos teema saa verkoston avulla nostetta mediassa, jolloin myös toimenpiteiden resurssointi voi kunnassa helpottua.
- Verkosto auttaa kuntia ottamaan hyödyn irti pienemmistäkin resursseista. Verkosto voi auttaa kanavoimaan pienet resurssit ”kriittisimpiin” kohteisiin tai oikaisemaan selvitysvaiheessa, kun kunnat voivat kopioida ja oppia muiden tekemisestä.
- Verkoston ja tapaamisten kautta saadaan kunnilta täsmällistä tietoa siitä, millaiset koulutukset tai tietopaketit hyödyttäisivät kuntia eniten ja olisivat ajankohtaisimpia.

Vaihtoehdot toteutukselle

5. 0. Ei perusteta luontokuntien verkostoa

Vaikka luontokuntaverkostolle on esiselvityksen mukaan kysyntää ja kunnat kokevat sen tärkeäksi, verkostoa ei luoda. Tällöin se ei sido voimavaroja eikä se edellytä rahoitusta.

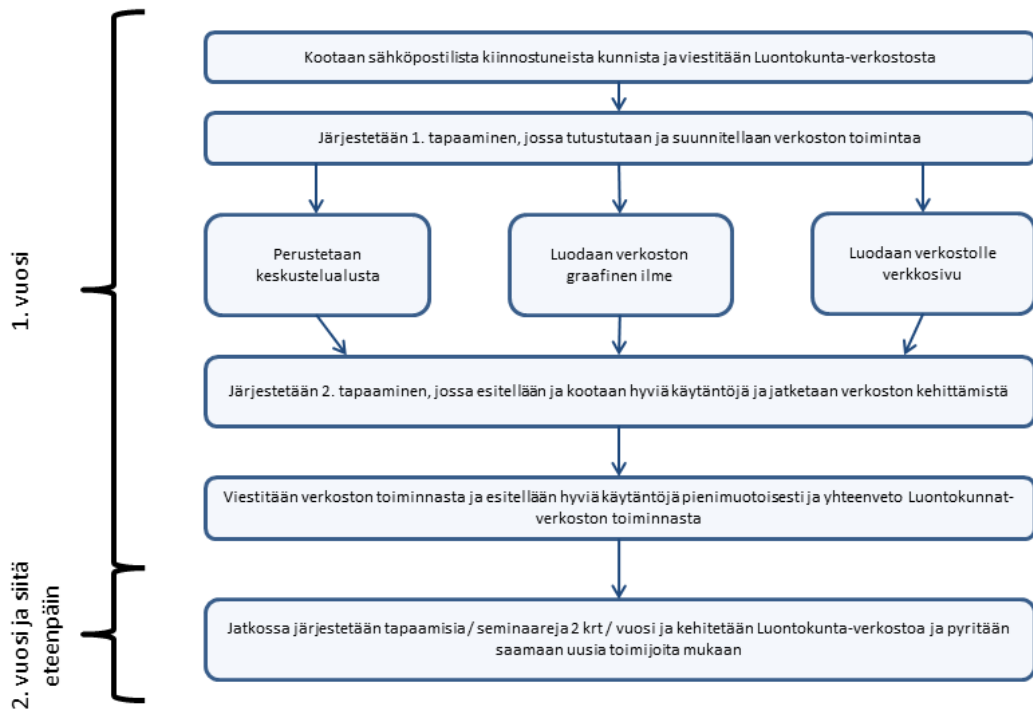
6. 1. Luontokuntien verkosto

Vaihtoehto 1. on kaikille halukkaille kunnille suunnattua matalan kynnyksen verkostomaista toimintaa, jota fasilitoi tehtävään resurssoitu organisaatio/organisaatiot (työpajoissa on toivottu SYKEä ja Kuntaliittoa yhteistyössä). Tavoitteena on koota koordinoitusti yhteen ihmiset ja tahot, jotka työskentelevät luonnon monimuotoisuuden parissa kunnissa ja muodostaa löyhä luontokuntien verkosto, jossa kuntien ympäristöviranhaltijat voivat jakaa kokemuksia, hyviä käytäntöjä ja pyytää neuvoja toisiltaan. Toiminta käynnistetään tapaamisilla, joissa tutustutaan ja vaihdetaan tietoa, mitä eri kunnissa on meneillään aiheeseen liittyen ja selvitetään verkoston rahoitusmahdollisuuksia. Toiminnassa mukana olevat kunnat ovat ”Luontokuntia”.

Löyhä verkosto vaatii toimiakseen ylläpitoa, tukea ja verkkosivuston. Se sitoo vuositasolla kuukausien työpanoksen; rahoitustarve käynnistysvaiheessa 85 000 €. Tämän jälkeen 50 000 € vuosittain. Rahoitus aluksi (12 kk) ympäristöministeriön kautta. Tämän jälkeen verkoston rahoitus hoidetaan kuntien ja muiden toimijoiden kautta. Jos rahoituspohjaa ei saada kuntoon 2020 aikana, verkoston toiminta päättyy vuonna 2021.

Toiminnan toteutus

- Perustetaan ja ylläpidetään sähköpostilistaa kuntien edustajista, jotka ovat kiinnostuneet verkostoitumaan ja vaihtamaan kokemuksia luonnon monimuotoisuutta koskevista asioista. Mukana olevista kunnista nimetään yhteyshenkilö verkostoon.
- Järjestetään tapaamisia/seminaareja (2krt/vuosi), joissa kuntien edustajat voivat esitellä hyviä käytäntöjään ja tutustua toisiinsa sekä kehittää verkoston toimintaa.
- Perustetaan keskustelualusta.
- Luodaan verkostolle verkkosivu Ymparisto.fi-portaaliin tai Kuntaliiton sivustolle tai erillinen teemasivusto.
- Luodaan graafinen ilme ”Luontokunnat”-verkostolle.
- Viestitään verkoston toiminnasta ja olemassaolosta. Tuodaan verkkosivuille esimerkkejä hyvistä käytännöistä.
- Kunnat osallistuvat oman aktiivisuuden ja resurssien mukaisesti.
- Tarvittaessa laajennetaan verkoston toimintaa ja selvitetään uusia rahoitusmahdollisuuksia.
- Tuetaan kuntia myös kansainvälisessä verkostoitumisessa kuntien luontoteemoissa.
- Pienimuotoisenakin tällainen verkosto tarvitsee jonkun, joka koordinoi ja pitää lankoja käsissään ja kehittää toimintaa.

1. vuosi

2. vuosi ja siitä eteenpäin

7. Vaihtoehto 2. Luontokuntien verkosto, jossa mahdollista sitoutua Luontoviisaaksi kunnaksi

Vaihtoehdossa 2. aloitetaan, kuten vaihtoehdossa 1. kaikille halukkaille kunnille suunnatulla matalan kynnyksen verkostomaisella toiminnalla, jota fasilitoi tehtävään resurssoitu organisaatio/organisaatiot (työpajoissa on toivottu SYKEä ja Kuntaliittoa yhteistyössä). Kootaan koordinoitusti yhteen ihmiset ja tahot, jotka työskentelevät kunnissa luonnon monimuotoisuuden parissa. Verkostossa syntyvällä toiminnalla ja kertyvällä tiedolla toimintaa kehitetään tavoitteellisemmaksi, luodaan kriteerit ja käynnistetään tiiviimpi verkosto edelläkävijäkuntien kanssa. Selvitetään kuntien mahdollinen halukkuus sitoutua tavoitteelliseen toimintaan ja verkoston rahoitukseen.

Vaiheittain tiivistyvä verkosto edellyttää toimiakseen monipuolista tukea, kehittämistä, verkkosivuston sekä kouluttajakumppanin. Sitoo vuositasolla vähintään vuoden työpanoksen. Rahoitustarve käynnistysvaiheessa on 110 000 €. Tämän jälkeen 90 000 €; rahoitus aluksi (12 kk) ympäristöministeriön kautta. Tämän jälkeen verkoston rahoitus on kuntien ja Kuntaliiton ja ympäristöministeriön sekä koulutustilaisuuksien osallistumismaksujen kautta. Jos rahoitus pohjaa ei saada kuntoon 2021 aikana, niin verkoston toiminta päättyy vuonna 2022.

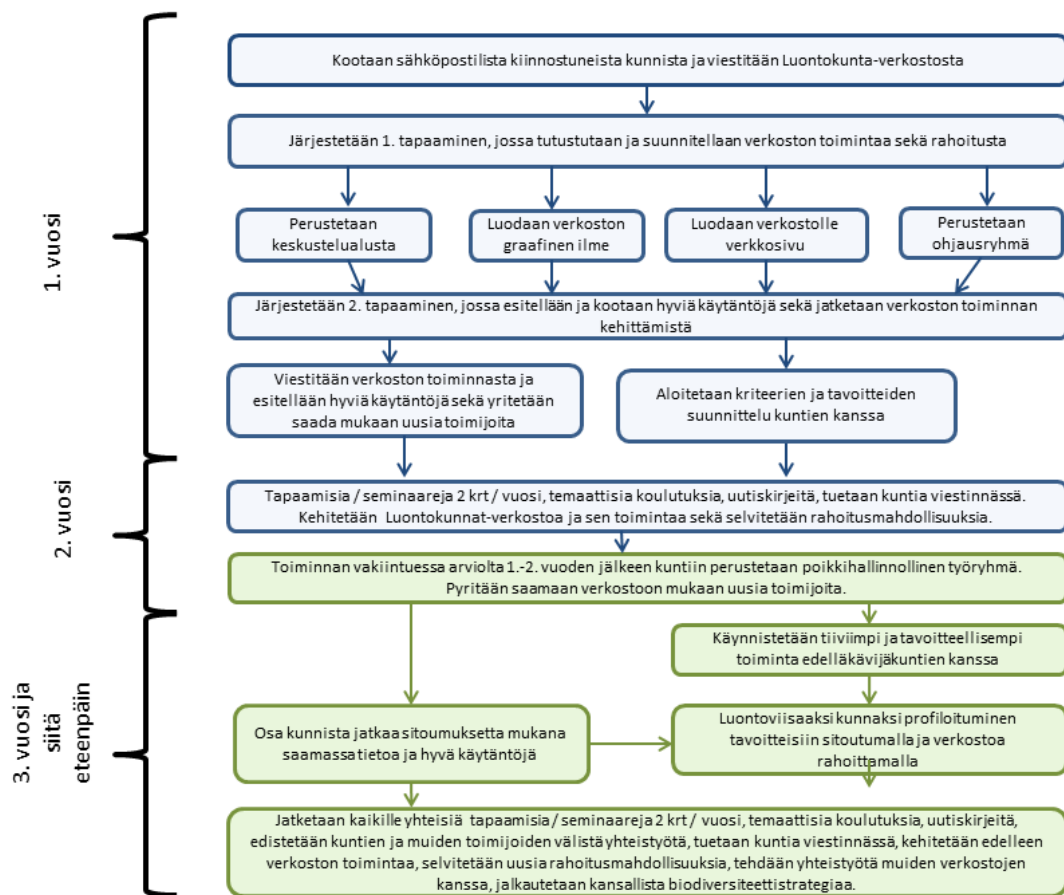
Toiminnan vakiintuessa mukana oleviin kuntiin perustetaan poikkihallinnollinen työryhmä luonnon monimuotoisuusasioiden edistämiseksi ja luontoviestinnän tehostamiseksi. Lisäksi verkostossa kehitetään tavoitteet ja kriteerit tavoitteellisempaa toimintaa varten ja kehitetään rahoituksen hakemista.

Kriteereihin ja tavoitteisiin suunnitellaan yhdessä kuntien kanssa portaittaiset tasot, jotta kunnilla on mahdollisuus valita, missä määrin ne haluavat ja pystyvät olemaan mukana. Tiukat kriteerit niille, joilla on mahdollisuus niihin sitoutumiseen, löyhemmät kriteerit niille, jotka haluavat olla mukana ja kehittyä. Kriteereihin ja tavoitteisiin sitoutuvista kunnista tulee Luontokunnat -verkoston Luontoviisaita kuntia.

Toiminnan toteutus:

- Perustetaan ja ylläpidetään sähköpostilistaa kuntien edustajista, jotka ovat kiinnostuneet verkostoitumaan ja vaihtamaan kokemuksia luonnon monimuotoisuudesta. Mukana olevista kunnista nimetään yhteyshenkilö verkostoon.
- Perustetaan ohjausryhmä verkoston kehittämiseksi.
- Toiminnan vakiintuessa mukana oleviin kuntiin perustetaan poikkihallinnollinen työryhmä. Poikkihallinnollisella työryhmällä edistetään kunnan sisäistä yhteistyötä, jonka seurauksena kunnan edustajan verkostoon tuomat näkemykset edustavat koko kunnan näkemystä.
- Perustetaan alueellisia yhteistyöverkostoja esimerkiksi maakunnittain.
- Toiminnan puitteissa ratkaistaan (kunnat päättävät), muodostetaanko toiminnasta verkosto, jossa jäsenkunnalla on selkeät, kunnan valtuuston hyväksymät lumo-tavoitteet (kuntastrategiassa tai erillisessä lumo-strategiassa), niiden toimeenpanolle on toimintasuunnitelma, jossa esitettyjä toimenpiteitä seurataan ja niistä raportoidaan.
- Luodaan yhdessä kuntien kanssa toiminnalle porrastetut kriteerit ja tavoitteet.
- Luodaan graafinen ilme "Luontoviisaat kunnat" -verkostolle.
- Perustetaan toiminnalle verkkosivusto hyödyntäen olemassa olevia kunnille tuttuja verkkosivustoja tai tehdään verkostolle oma erillissivusto.
- Tehdään yhteistyötä muiden verkostojen kanssa.
- Edistetään kuntien ja muiden toimijoiden välistä yhteistyötä.
- Järjestetään tapaamisia/seminaareja (2krt/vuosi), joissa kuntien edustajat voivat esitellä hyviä käytäntöjään ja tutustua toisiinsa.
- Tuotetaan uutiskirjeitä, jotka tarjoavat tuoreimman tiedon siitä, mikä verkostossa ja luonnon monimuotoisuuden suojelussa on ajankohtaista.

- Tarjotaan temaattisia koulutuksia ja seminaareja, myös tietoiskutyypisiä lyhyitä verkkoseminaareja.
- Perustetaan keskustelualusta.
- Kannustetaan kuntia hyödyntämään kansalaishavainnointia luontotiedon keräämisessä.
- Tuetaan kuntia viestinnässä ja markkinoinnissa. Nostetaan hyviä esimerkkejä verkoston sivustolle ja julkaistaan tiedotteita verkoston toiminnasta. Viestitään verkoston toiminnasta ja kuntien toimista sosiaalisessa mediassa.
- Osallistuminen vaatii kunnalta aktiivista panostamista ja kunnan toimintojen kehittämistä. Toimintaa koordinoidaan (SYKE ja Kuntaliitto), mutta tiedon tuottamisen vastuu on kunnilla.
- Edellytetään tiedonvaihtoa myös oman kunnan suuntaan.
- Tuetaan kuntia myös kansainvälisessä verkostoitumisessa kuntien luontoteemoissa.

Verkoston rahoituksesta riippuen toisen vuoden jälkeen joko verkosto lopetetaan tai sitten sen toiminnan kehittämistä jatketaan entistä tavoitteellisempaan suuntaan. Tavoitteellisemmassa vaihtoehdossa 2. toimintaan sitoutuvat kunnat profiloituvat "Luontoviisaiksi kunniksi", mikä lisää kunnan näkyvyyttä, kiinnostavuutta ja taloudellista toimintaa kunnassa.

Verkoston toiminnassa, tavoitteissa ja ratkaisuissa huomioidaan kuntien erilaisuus: maantiede, luonnonympäristö, yhdyskuntarakenne, elinkeinorakenne, taloudelliset ja tiedolliset voimavarat. Tällöin yhteistyö ja toiminta tukevat monipuolisella tavalla erilaisia kuntia niiden toiminnassa luonnon monimuotoisuuden turvaamisessa ja luonnon kestävässä käytössä.

Työpajoissa esiin nousseita mahdollisia kriteereitä ja tavoitteita toiminnalle on esitetty osana Liitettä 3.